

Til samtlige statsadvokater,
samtlige politidirektører,
Politimesteren i Grønland og
Politimesteren på Færøerne

DATO 3. februar 2009

JOURNAL NR.

RA-2009-131-0002

BEDES ANFØRT VED SVARSKRIVELSER

+ bilag

RIGSADVOKATEN

FREDERIKSHOLMS KANAL 16

1220 KØBENHAVN K

TELEFON 33 12 72 00

FAX 33 43 67 10

Rigsadvokaten

Informererer Nr. 2/2009

To nye højesteretskendelser
om begrænsning af forsvarerens adgang til aktindsigt
i forbindelse med indgreb i meddelelshemmeligheden samt om
afhøring af vidner, der havde indgået tilståelsesaftaler i USA

1. Indledning

Højesteret har i en konkret sag om indgreb i meddelelshemmeligheden haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt betingelserne for begrænsning af sigtedes og forsvarerens adgang til aktindsigt efter retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 3, var opfyldt.

Kendelsen er omtalt under pkt. 2, og kopi af kendelsen er medtaget som bilag 1.

I en anden konkret sag har Højesteret haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt anklagemyndigheden under en straffesag måtte føre vidner, der er dømt i udlandet i samme sagskompleks og i den forbindelse har indgået såkaldte tilståelsesaftaler (plea bargains) om bl.a. påtalefrafald og strafnedsættelse under betingelse af samarbejde med myndighederne ved bl.a. at afgive forklaring om medgerningsmænd.

Kendelsen er omtalt under punkt 3, og kopi af dommen er medtaget som bilag 2.

2. Sagen om aktindsigt

Under efterforskningen af en sag vedrørende organiseret tyveri af anabolske steroider i stort omfang og til meget betydelige værdier begået af gerningsmænd med tilknytning til rockermiljøet blev der af Retten i Lyngby afsagt to kendelser om indgreb i meddelelseshemmeligheden over for to mistænkte i sagen, som politiet formodede havde tilknytning til de sigtede.

Efter anklagemyndighedens anmodning traf byretten samtidig hermed i medfør af retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 3, bestemmelse om, at de sigtede og deres forsvarere af hensyn til sagens opklaring ikke skulle have oplysning om indgrebet i meddelelseshemmeligheden, ligesom de sigtede og deres forsvarere i medfør af retsplejelovens § 748, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2, 3. pkt., ikke skulle underrettes om retsmøderne. Som begrundelse for begrænsningen i adgangen til aktindsigt henviste byretten til sagens karakter, herunder at der var tale om organiseret tyveri af meget store værdier.

RIGSADVOKATEN

SIDE 2

Ved Østre Landsrets kendelser af 29. januar 2008 og 8. februar 2008 blev byrettens kendelser stadfæstet. Landsretten tiltrådte af de grunde, der var anført af byretten, at det måtte anses for påkrævet af hensyn til efterforskningen at fravige reglerne om forsvarernes og de sigtedes ret til aktindsigt, jf. retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 3. Landsretten fandt endvidere ikke, at afgørelserne kunne give anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af de sigtedes forsvar, jf. retsplejelovens § 729 c, stk. 2, ligesom landsretten tiltrådte, at hverken de sigtede eller forsvarerne måtte gøres bekendt med de omhandlede retsmøder og kendelser, jf. retsplejelovens § 748, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2, 3. pkt.

Den advokat der i medfør af retsplejelovens § 784 var beskikket for de to mistænkte, som indgrebene i meddelelseshemmeligheden vedrørte, fik herefter Procesbevillingsnævnets tilladelse til at indbringe landsrettens kendelser for Højesteret.

Over for Højesteret gjorde indgrebsadvokaten bl.a. gældende, at bestemmelsen i retsplejelovens § 729 c kun bør finde anvendelse i terrorsager og andre alvorligere sager. Advokaten henviste endvidere til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 6 og anførte, at hensynet til varetagelsen af de sigtedes forsvar bevirker, at oplysninger kun må undtages fra forsvarerens adgang til aktindsigt, når det er strengt nødvendigt. Samtidig anførte advokaten, at et forsvarerpålæg ville have været tilstrækkeligt til at varetage hensynet til sagens opklaring.

Rigsadvokaten gjorde bl.a. gældende, at grovere former for berigelseskriminalitet er omfattet af bestemmelsen i retsplejelovens § 729 c, og derfor var den foreliggende sag omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde. Rigsadvokaten gjorde endvidere gældende, at adgangen til at begrænse en forsvarers adgang til aktindsigt ved lov nr. 436

af 10. juni 2003 er blevet udvidet, således at det nu alene kræves, at undtagelsen fra adgangen til aktindsigt er ”påkrævet”. Formålet med indgrebene i meddelelshemmeligheden var at få afklaret to mistænkte personers mulige involvering i tyveriet, og foranstaltningen ville være forspildt, hvis de pågældende modtog oplysninger herom eller blot fik en mistanke. Det var derfor påkrævet at undtage oplysningerne fra aktindsigt, ligesom et tavshedsplæg ikke ville være tilstrækkeligt. Som hjemmel for at undlade at underrette om retsmødernes afholdelse henviste Rigsadvokaten til retsplejelovens § 748, stk. 7.

Ved Højesterets kendelse af 22. december 2008 blev landsrettens kendelser stadfæstet med følgende begrundelse:

RIGSADVOKATEN

SIDE 3

”Afgørelserne om at begrænse de sigtede og deres forsvareres ret til aktindsigt er truffet i en sag om efterforskning af organiseret tyveri af anabolske steroider i stort omfang og til meget betydelige værdier begået af gerningsmænd med tilknytning til rockerkredse. Afgørelserne omfattede alene oplysninger om iværksættelse af foranstaltninger mod andre mistænkte i sagen end de sigtede, og disse mistænkte var på fri fod. Højesteret tiltræder, at det ikke kunne give anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af de sigtedes forsvar, at oplysningerne blev undtaget fra aktindsigt, da oplysningerne må anses for at være uden betydning for forsvaret. Højesteret tiltræder endvidere, at det efter oplysningernes følsomme karakter var påkrævet at undtage dem fra aktindsigt som sket. De sigtede og deres forsvarere havde som følge heraf heller ikke krav på at blive underrettet om de afholdte retsmøder, jf. herved retsplejelovens § 748, stk. 7.

Det, der er anført om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, kan ikke føre til et andet resultat.

Højesteret stadfæster herefter landsrettens kendelser.

Det bemærkes, at der i kendelsen, som blev stadfæstet af Østre Landsrets 14. afdeling den 8. februar 2008, burde have været taget stilling til begrænsningens tidsmæssige udstrækning, jf. retsplejelovens § 729 c, stk. 4, 2. og 3. pkt.”

3. Sagen om afhøring af vidner, der havde indgået tilståelsesaftaler i USA

Under hovedforhandlingen i en sag mod tre personer, der var tiltalt for modtagelse og indførelse af ecstasytabletter fra Holland via Danmark til USA, afslog Retten i Århus ved kendelse af 20. november 2007 anklagemyndighedens begæring om at føre fire personer som vidner, der var dømt i USA i samme sagskompleks, efter at de med den amerikanske anklagemyndighed havde indgået såkaldte tilståelsesaftaler (”plea bargains”). Disse aftaler indebærer bl.a., at de pågældende havde forpligtet sig til at samarbejde med myndighederne ved at afgive forklaring i sager mod medgerningsmænd, og at en tilsidesættelse af denne forpligtelse kunne medføre bortfald af de fordele i form af påtalefrafald og strafnedsættelse, som var opnået eller stillet i udsigt.

I byrettens kendelse er bl.a. følgende anført:

”Det er domsmandsrettens opfattelse, at de af vidnerne ... indgåede ”plea agreement” aftaler i realiteten er identiske med de aftaler, som omtales i højesteretsdommen Ufr. 1982/1027. Ganske vist står den danske anklagemyndighed ikke som medunderskriver på de i denne sag omhandlede aftale, men anklagemyndigheden har efterfølgende tiltrådt disse ved at give tilsagn om, at vidnerne ikke vil blive retsforfulgt i Danmark vedrørende denne sag. [...] Den danske anklagemyndighed har forpligtet sig til efterfølgende at give de amerikanske myndigheder orientering om vidnernes adfærd og afgivne forklaringer i Danmark. Dette vil kunne have direkte betydning for, om vidnerne i USA kan opnå strafreduktion/yderligere strafreduktion. Vidnerne må derfor antages at have en helt åbenbar interesse i under denne hovedforhandling at forklare i overensstemmelse med de forklaringer, som de har afgivet under efterforskningen. Uanset sagens omfang og alvorlige karakter, er det herefter domsmandsrettens opfattelse, at førelsen af de nævnte fire vidner er forbundet med sådanne retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, at vidneførelserne ikke bør tillades.”

RIGSADVOKATEN

SIDE 4

Anklagemyndigheden kærede byrettens kendelse til Vestre Landsret, der ved kendelse af 21. november 2007 afviste at tage kæremålet under påkendelse, jf. retsplejelovens § 968, stk. 4.

Ved dom af 3. december 2007 afsagt af Retten i Århus blev de tre tiltalte frifundet for forholdene vedrørende indførelse af ecstasytabletter til USA. Retten lagde ved afgørelsen vægt på, at der ikke var ført bevis for tiltalens rigtighed.

Dommen blev anket af anklagemyndigheden, og Vestre Landsret besluttede herefter at udskille spørgsmålet om vidneførelsen, således at dette blev afgjort forlods.

Ved kendelse af 26. juni 2008 imødekom Vestre Landsret anklagemyndighedens begæring om vidneførelse. Landsretten lagde ved sin afgørelse bl.a. vægt på straffelovens § 82, nr. 10, hvorefter det ved straffens fastsættelse i almindelighed skal indgå som formildende omstændighed, at gerningsmanden har givet oplysninger, som er afgørende for opklaringen af strafbare handlinger begået af andre. Landsretten lagde endvidere vægt på, at vidneforklaringerne måtte antages at have væsentlig betydning for sagens afgørelse.

Forsvarerne fik herefter Procesbevillingsnævnets tilladelse til at indbringe landsrettens kendelse for Højesteret.

Forsvarerne gjorde over for Højesteret bl.a. gældende, at kendelsen i UfR 1982.1027H - hvor Højesteret afviste anklagemyndighedens begæring om vidneførelse under henvisning til, at pågældende havde indgået en tilståelsesaftale (plea agreement) med de amerikanske og danske myndigheder som parter - fortsat er gældende ret. Forsvarerne anførte endvidere, at straffelovens § 82, nr. 10, ikke har ændret den retstilstand, som Højesteret fastslog i 1982.

Rigsadvokaten gjorde bl.a. gældende, at de indgåede plea agreements er lovlige i USA, og at beviser, der er lovligt tilvejebragt i et andet land, må kunne anvendes i en dansk straffesag, uanset om det efter dansk ret ville være muligt at tilvejebringe beviserne på tilsvarende betingelser. Rigsadvokaten henviste i den forbindelse til, at det ville medføre en betydelig vanskeliggørelse af strafforfølgingen af kriminalitet med international rækkevidde, hvis det ikke er muligt i danske straffesager at anvende beviser, der tilvejebringes i udlandet på andre vilkår end dem, der gælder i Danmark.

Rigsadvokaten gjorde endvidere gældende, at de indgåede tilståelsesaftaler ikke strider mod grundlæggende danske retsprincipper, og anførte i den forbindelse, at afgørelsen i UfR 1982.1027H ikke længere kunne anses for at være udtryk for gældende ret. Rigsadvokaten henviste herved bl.a. til, at straffelovens § 82, nr. 10, indebærer, at oplysninger om medgerningsmænd kan føre til strafnedsættelse, ligesom deltagere i et kartel efter konkurrencelovens § 23 a kan opnå tiltalefrafald eller strafnedsættelse ved at samarbejde med myndighederne.

RIGSADVOKATEN

SIDE 5

Ved kendelse af 9. januar 2009 stadfæstede Højesteret landsrettens kendelse. Højesteret anførte bl.a. følgende i præmisserne:

”... aftaler[ne] indebærer bl.a., at de pågældende har forpligtet sig til at samarbejde med myndighederne ved at afgive forklaring i sager mod medgerningsmænd, og at en tilsidesættelse af denne forpligtelse kan medføre bortfald af de fordele i form af påtalefrafald og strafnedsættelse, som er opnået eller stillet i udsigt.

Aftaler om tiltalefrafald og/eller strafnedsættelse, der er betinget på denne måde, er lovlige og sædvanlige i USA. Derimod kan sådanne aftaler som udgangspunkt ikke anses for lovlige i dansk ret.

Den danske anklagemyndighed er ikke deltager i de tilståelsesaftaler, der er indgået i denne sag, og kan heller ikke – som det ellers er anført i byrettens kendelse af 20. november 2007 – anses for at have tiltrådt aftalerne. Tilkendegivelsen om, at de pågældende ikke vil blive strafforfulgt i Danmark for de samme forhold som dem, der er omfattet af sagerne i USA, har alene karakter af en oplysning om, hvad der følger af princippet om, at ingen må strafforfølges to gange for det samme forhold.

Selv om tilståelsesaftaler som de omhandlede ikke lovligt kan indgås af en dansk anklagemyndighed, kan de dog ikke anses for stridende mod grundlæggende danske retsprincipper. Ordninger, som i et vist omfang har samme karakter og formål som de amerikanske tilståelsesaftaler, kendes også i dansk ret. Således indeholder straffelovens § 82, nr. 10, en bestemmelse om strafnedsættelse i tilfælde, hvor gerningsmanden har givet oplysninger, som er afgørende for opklaringen af strafbare handlinger begået af andre. Efter konkurrencelovens § 23 a kan en virksomhed, der deltager i kartel, opnå tiltalefrafald eller strafnedsættelse, hvis den samarbejder med myndighederne om opklaringen.

På denne baggrund, og da der ved behandlingen af sager om international kriminalitet må tages hensyn til, at andre lande kan have straffeprocessuelle regler, som adskiller sig fra de danske, kan de retssikkerhedsmæssige betæneligheder, som er baggrunden for, at tilståelsesaftaler som de foreliggende ikke anerkendes

i dansk ret, ikke føre til, at anklagemyndigheden afskæres fra at føre de fire personer som vidner i den danske straffesag. Ved vurderingen af forklaringernes bevisværdi må det imidlertid tages i betragtning, at forklaringerne kan være usande, fordi de er motiverede af de lovede fordele.”

Jørgen Steen Sørensen

RIGSADVOKATEN

SIDE 6